

הלכות סבה סימן תרמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

אם לא בקפידת גופו וְאֵיבְרֵיךָ⁽²²⁾.

22) וביאר הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כח) שאף אם הוא מצטער במוציאות לישון במקום צר כזה, מ"מ צער זה נובע מכך שהסוכה אינה אלא דירת עראי, וכיון שזה היה רצון התורה שישבו בדירת עראי, אשר לפעמים דרים בה בצפיפות, אין בכך פטור של מצטער.

[משנ"ב ס"ק כז]

וְתִיב לִישֵׁן שָׁמַיְם⁽²³⁾ וכו', שָׁמַיְם יִמְשֶׁךְ אֶתֶר שְׁלֹחַנֵי⁽²⁴⁾.

23) ואף לענין לכתחילה, כתב הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות טו) שאין כל חיתרון בכך שאין כל גופו בסוכה אלא רק ראשו ורובו, שהרי נהגים כולם לשתת בסוכה כשרגליהם תחת שולחן הגבוה עשרה טפחים שהוא כאוהל ועל ידי כך נחשב שרגליהם אינן בתוך הסוכה, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרלד ס"ק א).

24) אמנם, העיר בספר זכרון שמואל (סי' כט אות יב) שבשעה"צ לעיל (סי' תרלד ס"ק ז) כתב שהאוכל בסוכה שאין בה שולחן באופן שאין חשש שמא ימשך אחר שולחנו כגון שפיתו בידו, יוצא בזה ידי מצות טובה, ואם כן מדוע החמיר לענין שינה שבה אין חשש שימשך אחר שולחנו. וכתב הגר"י קלופט (דעת יואל סי' לד על סי' זה) שטעות סופר יש במשנ"ב כאן, וצריך לומר 'ואף במקום יואר', וכוונת המשנ"ב היא שאף שלענין אכילה גזרו חכמים שמא ימשך אחר שולחנו, לענין שינה לא גזרו, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט דבר הלכה אות כט והע' 105) שטעות סופר היא במשנ"ב, שהרי מקור דבריו הוא לכאורה בפמ"ג (משנ"ב ס"ק ה), אשר נראה בדבריו שכתב את ענין השולחן לענין אכילה ולא לענין שינה, ובפרט שמפורש במג"א (סי' ט) שמוחר להוציא את השולחן מהסוכה בשעת השינה.

אמנם, למעשה מובא שהחפץ חיים עצמו הקפיד שיהיה השולחן בסוכה בשעה שישן (מועדים ומננים ח"א סי' פז ח"ח סי' פז, הוט שני סוכות פ"יב סי' ה, ביצהק יקרא). אכן בביאור הנהגתו זו הסביר החפץ חיים (מועדים ומננים שם), שכיון שלפי הרמ"א צריכה להיות הסוכה כדירה, הראויה הן לשינה והן לאכילה, יש להקפיד שתהיה כדירה עם שלחן אף בשעה שישן, וכן מפורש בדברי רש"י (ספר פרדס הגדול סי' לט) שאין לרור בסוכה שאין בה שולחן ומיטה, כיון שבכך נחשבת היא כדירה [ולא ביאר מדבריו כאן שצריך שולחן בסוכה משום שמא ימשך, וביאר הפוסקים הנ"ל שלא התכוין לרבר זה, שהוא טעות סופר. אכן, בספר ביצהק יקרא (כאן) מובא בשם הגרש"ז אויערבך שהחפץ חיים אמר שמקפיד להניח את השולחן משום שכך כתב במשנ"ב].

אכן, הגר"י קרליץ (שם) ביאר בכוונת המשנ"ב, שאין כוונתו שצריך שיהיה השולחן בסוכה בפועל, אלא רק שצריכה להיות גודל שראויה להכניס בה שולחן באופן שאין חשש שיגדר אחריו [ומה שנהג כן הח"ח אינו מהטעם שכתב במשנ"ב, וכ"ל], וראה הגדות

הררי קודש על מקראי קודש (סוכות ח"א סי' לה הע' 4).

[משנ"ב ס"ק כט]

יָקַל אֲנִי הַדַּעַת מִצְטַעְרִין בְּנֵה⁽²⁵⁾.

25) וכן לענין אדם זקן שיש לו דברים המצטעים אותו מחמת גילו, כתב הא"א (בוטשאטש, שם) שמשערים את הצער לפי בני גילו האם גם מצטעים כמותו. ובענין האופן לשער את הצער בו נפטר אדם מלשבת בסוכה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרלט ס"ק ל).

[משנ"ב ס"ק לא]

כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה⁽²⁶⁾ וכו', או אֶפְלוּ בְּיוֹם-טוֹב⁽²⁷⁾ וכו', או צִלְיָדֵי יַעֲרָאָל בְּיוֹם-טוֹב שְׁנִי⁽²⁸⁾.

26) אמנם, לגבי הליכה לסוכת חבירו בשאין בסוכתו נר ויש לו צער לאכול בסוכת חבירו, כתב לעיל (סי' כב) שפטור אף על פי שמבואר שם [בשם הח"י אדם] שיש בידו אפשרות לישב את דעתו ולקיים את המצוה שם בשמחה.

27) ובליל י"ט, כתב לעיל (סי' עא ס"ק יא) שאין לו דין אונן, מפני שאין דרך לקבור בלילה [בזמננו], ואינו כימות החול, שבהם יש דין אוננות בלילה.

28) אמנם, לעיל (סי' עא ס"ק יא וסי' תקמח ס"ק כ) כתב שאף אם אין בדעתו לקבור ביום טוב שני, מ"מ דינו כאונן, כל שיש בידו אפשרות לקבור ביום זה.

[שעה"צ ס"ק מז]

הַכֶּסֶה יִצְבֹּר בְּקִיָּם וְעֵשֶׂה בְּשֵׂאֵבֶל חוּץ לְסֻכָּה⁽²⁹⁾.

29) אמנם, לענין אכילה בלא ברכה ראשונה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' עא ס"ק ד) שאונן אוכל בלא ברכה, אף שהוא אוכל בקום ועשה [וראה מה שכתבנו שם]. אכן, יש לומר שאכילה בלא ברכה אינה מעשה שאסור בעצמותו, אלא רק שחסרה לו את הברכה שלפניה, כמבואר במרחמי שרה (ברכות לה, א) ובשו"ת מנחת שלמה (קמא סי' יח אות ט), מה שאין כן אכילה מחוץ לסוכה, שנחשבת מעשה איסור [ראה משנ"ב לעיל (סי' ה)].

[שעה"צ ס"ק מח]

מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לִטַּל יְדֵי, וְלֹא יִכְרֹךְ יַעַל גְּטִילֵת יְדָיִם⁽³⁰⁾.

30) וכן כתב להלכה במשנ"ב לעיל (סי' עא ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק לב]

יִמְרִי שֶׁשָּׂא עֲרֵב הַרְגֵּל⁽³¹⁾.

31) ולעיל (סי' תקמו ס"ק ט) הביא בשם המג"א שבמדינותנו המנהג שלא לישא אשה בערב יום טוב אפילו בשחרית [וראה שם (סי' י) טעם הרב, אך מ"מ הוסיף שאם יש צורך גדול אין להחמיר בזה].

הלכות סבה בימין תרמ

באר הגולה קח

ל סמרא דרב כיד
מא זח סם

(כו) לא מקרי מצטער, ותיב לישן שם (כו) אף-על-גב דצריך לכפף דניו ורגליו (חיה סימן צב). ולא יוכל אדם למר מצטער אני (כח) *אלא בדרך (כט) שדרך בני-אדם להצטער בו (סד). ואין המצטער פטור (ל) אלא אם נמצא עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי תיב לישב בסבה אף-על-גב דמצטער (מדרי טוק היטן):
ה (ס) [מ] (לא) לאבל תיב בסבה: ו (ט) (לב) מתן ושופביניו וכל בני החפה (י) [מ] (לג) פטורים

שערי השוקה

שהרוח מצרה שם ואין דרך לישן ואיזה עשאה לצרף אכילה. ע"ש. ועין בשו"ת מס' כמים סימן נג תשובת פרי"י דן להצמיד דברי הפודכי והיר"ד, וע"ש סימן נד, ועין במח"ב כ"ש זכ"א פת הארץ דאף דמי שאינו יושב בסבה מפני שזנה או מפני שאי"א לישן שם איש וביהו אפי"ה נצא י"ח אכילה. ועין בבב"י שםפסק בחילה שאין בו סבה אם פטור בלילה ראשונה. וכתב שפ"ק א"ח והכל"מ משמע החולה אף בלילה ראשונה פטור וכן נראה טדברי הא"ר. ונראה מצטער תיב בלילה ראשונה. ע"ש: [מ] אבל. ועין בשו"ת אפרים ס"ד שנקשה דא אכל אפי"ה פתשמיט, ובכ"מ אפרון בצנתי"ג דבשעת צנתי"ג ודבשעת צנתי"ג פטורים משום התיב משבו וכו', ונראה דהא"ר קאמרין אכל פאנא אינו כן. ועין ג"ל סימן תולט במה"א ובמה"א שם וכו"ש בא"ר באו: [מ] פטורים. עכ"ל. ועין בגורן ק"ל ד סימן יג ובכ"מ משו"ת כתיב וכל בני חפה תיב שאין דרך לישן עם הסטן ומפלה

באר היטב

ובהשוכת חסם צבי סימן צ"ד: (מ) אבל. ואם מצטער על המת מתמת לשיבתו בסבה ואין יכול להסירו מלבו פטור, עמ"א וט"ז: (ט) חתן. צ"י סימן תקטו ס"ג משי"ש: (י) פטורים. ואם בלא טרומא פטור בלילה ראשונה. וכתב שפ"ק א"ח והכל"מ משמע החולה אף בלילה ראשונה פטור וכן נראה טדברי הא"ר. ונראה מצטער תיב בלילה ראשונה. ע"ש: [מ] אבל. ועין בשו"ת אפרים ס"ד שנקשה דא אכל אפי"ה פתשמיט, ובכ"מ אפרון בצנתי"ג דבשעת צנתי"ג ודבשעת צנתי"ג פטורים משום התיב משבו וכו', ונראה דהא"ר קאמרין אכל פאנא אינו כן. ועין ג"ל סימן תולט במה"א ובמה"א שם וכו"ש בא"ר באו: [מ] פטורים. עכ"ל. ועין בגורן ק"ל ד סימן יג ובכ"מ משו"ת כתיב וכל בני חפה תיב שאין דרך לישן עם הסטן ומפלה

משנה ברוכה

* אלא בדרך שדרך בני-אדם להצטער בו [טור]. ולעניינת דעתיה דעת בר"ן אינו כן, דנה לשוננו גבי סתמא ונכ"ש פתא: לא שיהא מאימם לכל. דאי הכי מסקלא הסבה, כדאמרין גבי שו"י ושואצרי אין מסככין פהם, דכיון דכ"י ביחיהו שביק לחו ונפיק, אלא הקא דממצטער איהו לחודה עסקינו, עד כאן לשוננו. והאמת לא אביין דברי בר"ן, דהרי שם דדעבד לא מסקלא, כמו שכתבו הרמב"ם והרא"ש, וכן מוכח לעיל דסימן תרכט סעיף יד. עין שם. אס"פ אונא רחמנא. אמר רבך מצאתי

בין כהל (לו) ובין בשבת יום-טוב. אכן מפני חשש הרואים שיאמרו שמסכך סבתו בסדן, אין להקל (ל) כשפסקה למעלה, אלא-אם-כן נפר לכל שמכונן בזה רק להגן מפני הרות. ועין במגן-אברהם לעיל בסימן תרכט. דמכל מקום לא יברך בכל זה ברכת 'לישב בסבה': (כו) לא מקרי מצטער. דדרך האדם למעמים לישן כן בפתח, וראיה מהא דמקא לן ששעור סבה שצקה על שצקה סתמים, שגוראי אין אדם יכול לישן שם אם

לא בקפידת גופו ואיבריו⁽²²⁾. (לט) ולפי זה, אפילו אם עשה אונס שצקה על שצקה אונס, וכתב בספר נהר-שלום, דמכל מקום מי שהיה מצנע וקים לה בגנה דלדידה הוי מצטער לישן שם בקפידה, (מ) אין-הכי-נמי שפטור מלישן שם [ואף-על-פי-כן (מא) יוצא יחי חובתו באכילה, כיון שצנע עשיה קיה ואי לדידה לאכל ולישן שם]: (כז) אף-על-גב דצריך לכפף דניו ורגליו. הנה, אף אם אין לו עצה האריך לפשול ורגליו חוץ לסבה, (מג) דבפושט רגליו חוץ לסבה, לבלי עלמא לא מקרי מצטער בכה ותיב לישן שם⁽²³⁾, ואף שצריך להזהר שיהיה השלטון גם-כן בתוך הסבה, דאי לא הכי חלישין שפא ומשך אחר שלחנה⁽²⁴⁾, וברע"ל מביינן תרלה: (כח) אלא בדרך וכו'. דאי לא הכי, אף שהוא מצטער אפרין בטלה דעתו אצל כל אדם: (כט) שדרך בני-אדם להצטער בו. אם לא (מג) שהוא מאניני הדעה, וכל מאניני הדעה מצטערין בזה⁽²⁵⁾: (ל) אלא אם ימצא כו'. דהשטם מצטער פטור, משום דכעין דירה בעינו, ואין אדם דר במקום צער כל שייכל להצטל מזה בביתו, והכי נמי בסבה: ה (לא) אבל תיב בסבה. דאף-על-גב דמצטער פטור מן הסבה, (מז) הני מלי צערא דמפילא הקא לו (מה) בבית הסבה, אבל הקא איהו דממצער נפשה, אכעי לה ליתובי דעתה כדי לקיים את המצוה⁽²⁶⁾. ככתב בספר תניא: אם המת הני תיב פל"ף שאין יכול להסירו מלבו, פטור, ומורי שפצטער בשיבתו בסבה [מ"א]. ועין בספר ושופביניו ע"ב (מז) שחולק בזה על התניא. בפרי"מגדים מסתפק לענין אונן בחל-המועד, או אפילו ביום-טוב⁽²⁷⁾ שצריך לקבור על-ידי נכרי ביום-טוב ראשון או על-ידי ישראל ביום-טוב שני⁽²⁸⁾, דאי חל דיני אנינות, (מט) אם תיב בסבה, עין שם, ובספר פוררי-יעקב מציד (מה) שהוא פטור, עין שם: ו (לב) חתן וכו'. דאין שמחה (מט) אלא בחפה, וחפה נקרא מקום המוכן לשיבת חתן וכלה (הרא"ש). ואין יכולין לאכל בסבה ולשתות בחפה, דאין שמחה (י) אלא במקום סעודה, ומרי שששא ע"ב הרגלו⁽²⁹⁾ או קדם, דאין נושאין נשים במועד, גדלעיל בסימן תקמו: (לג) פטורים מן הסבה וכו'. ויש (נא) מחיבין אותו, דכבירא להו דאפשר לאכל בסבה ולשתות בחפה, ועל-כן הספיקו (נג) אחרתים דראוי

שער הציון

(לו) שם: (לז) כן הוא דעת הרמב"ם ודקשמוסך ממת הסבה אין לחש בזה מפני הרואים, אבל דעת הטור ושלחן ערוך לעיל בסימן תרכט אין משמע כן, כמו שכתבנו שם, דלדידהו גם סתת הסבה יש לגמר בנה. ומכל מקום כיון שהיא רק לענין לכתחלה, נראה דיש להקל במקום דחוסק כדי שלא יצטרך לאכל חוץ לסבה: (לט) אליה בנה ונדר-שלום, וכן מוכח טורח-הימים והגרי"ד, דלא פטור: (מ) והצדקה דרב יוסף בזה כט עמוד א: (מא) והפרי"מגדים שכתב דאינו יוצא ידי חובתו, אפ"ר דרב אשנה גאי. ודע עוד, דהנהר-שלום וכן הפרי"מגדים כתבו דבר חדש, דבאיש בנה אם עשה סבה לכתחלה שאינו יכול לשט רגליו אינו יוצא אף באכילה כיון שהוא מצטער בשנה. ולעניינת דעתי מדברי בר"ן לא משמע כן, דנה לשוננו גבי סתמא דגרישפתא: לא שיהא ריחה מאוס לכל, דאי הכי מסקלא הסבה, כדאמרין לעיל הני שו"י ושואצרי אין מסככין פהם דכיון דכ"י ביחיהו שביק לחו ונפיק, אלא הקא דממצטער איהו לחודה עסקינו. עכ"ל. הנה משמע דמקרא וכן מ"רין דבאכילה יוצא בה אף דבשנה אינו יוצא בה משום מצטער. הרי דכבידא לה דכיון דכלי עלמא אינם מצטעים לישן שם, גם הוא יוצא על-כל-פנים באכילה, וצריך עיון: (מג) פרי"מגדים: (מז) ט"ו. והנה המגן-אברהם נצח גם-כן לישב קטנת השי"ו וכתב דבעינו שיהא יודע שהוא מאניני הדעה. והנה כל הראשונים שהזכירנו דין דרב יוסף לא הזכירו פ"ט זה, והמשמע דכיון שהיא יודע בעצמו שהוא מאניני הדעה, וכן פ"ח משמע גם-כן פה"ש. ובכ"מ יעקב כתב גם-כן שאין דברי המגן אברהם מקורין: (מד) ה"קרא: (מה) בגין מפני החפה או צפה או סתחן ורש"י: (מט) וכן בשאר ראשונים לא מצאתי דבר זה: (מז) דאפשר דאין לא פטור רק ממענה עשה בשב ואל משעה, והסבה גבר בקום וישא וישאכל חוץ לסבה⁽²⁹⁾ [נשם בפרי"מגדים]: (מט) דהא טעמם דאונן פטור מקל המצוה הוא טעמם עוסק במצוה פטור מכל הפצות, ועל-ידי ששמוסך בפצות טרדת קבוצה אין צריך לעסק במצוה אחרת, ואס"פ כל מצוה שצריך לעסק בה, בין שהיא בשב ואל משעה בין שהיא בקום ועשה, פטור מפנה, ולכן מנסילת דייס פטור, שצריך בעשה לטל יחי ואכן בחצנות צבור תיב להתענות, שנה אין צריך מעשה, ולכן גם מסכה פטור דהא צריך מעשה לילך ולישב בסבה, וראיה לזה, שהרי חתן ושופביניו והולכי לדבר-מצוה פטורים מכל המצוה מאתו טעם עצמו שאונן פטור, והנה טעמם עוסק במצוה פטור מכל הפצות, והנה כבאר בפרוש בגמ"ד אף כו שפטורים ספקה, ואס"פ הוא הדין אפ"ן, עכ"ל. ובספר פרי"מגדים יודה דע"ה סימן שמא מציד דצריך לאכל פה, אף דאין צריך לבדן 'המולצא' מכל מקום צריך לטל יחי, ולא יברך על גטילת דייס⁽³⁰⁾, עכ"ל: (מט) ה"קרא: (נ) אס"פ. ובכ"מ יעקב אי אפשר לעשות החפה משום צער חתן ולפי ששמוסך פורץ שאין לו אלא ג' דפנות) והוא ב"ש לשמת שם עם פלחו ושם בגמרא, ואס"פ בזמן הנה שמתנגנו לעשות ד' דפנות לסבה צריך לישב בסבה [מ"א]. אבל באלהי רבה הביא בשם ריא"ז שכתב סתם, שצריך לחסן לצעות חפתו בטקום צר ורחוק, וברבתי יתקם כתב גם-כן, שאין יכול לשמת עם פלחו. שאין הסבה מקום סגור, וגם פא"ד ורבי טצאמי זה לשנו: משום צער חתן, דספק איהו טרחת וחתן פ"י מקום טרחה ולקבו שם כל בני החפה, עכ"ל, וכל אלו קצמים שיהי גם בסבה של ד' הפנות: (נא) רא"ש ויאשר פוסקים: (נג) אליה רבה ודר"ה חיים. ועין בשו"ת השוכה:

הלכות סכה בימן תרמ

מן הסכה כל שבעת ימי המשתה. [*] (לד) * (וסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדת, חזבין בסכה) (בהרו"ק שירש קעט): ז (לה) * (ישלוחי מצנה לו) פטורים מן הסכה (לו) * (בין ביום ובין בלילה. (לה) (ועצן לעיל סימן לח): ח (לט) * (הולכי דרכים ביום, מ) פטורים מן הסכה ביום (מא) ותנאים פלילה; הולכי דרכים פלילה, פטורים פלילה ותנאים ביום: הגה ונוקא פשוטו למצא סכה, (מב) אכל אם אינם מוצאים סכה יוכלו לילך לדרךם אף שלא ישבו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו (י"ח ע"השון). וצ"ע על פי שאינו הולך רק ביום פטור אף בלילה, (מג) דאין לו לעשות שם דירה. ונהולכים לקברים לתבוע חובותיהם ואין להם סכה באותן הקברים, (י"ח) (י"ח) נחמירו על

נ ישנה שם כיה
ס בקרא שם כיו
ע שם בקרא

שערי תשובה

באר היטב

יכולים לקום מצוח סכה, חזבים: (לו) * (חמירה. ואם הוא בשנה

בחוץ הסכה אלא אלו אוקלים לבדם כו', ע"ש. והכ"ש דהרא"ש אפלו בחתן גיפה מחוב, ו"א"כ בקריאים י"ל דמורים לומר"ט, ע"ש. ועצן בחיים שאל ח"ב סימן לה שקטב ג"כ וקריאים שאינם רק מוטנים לקיעות היום לאו בני תפא טקרי, וסבא דבי גו"ר נחמב שבעקר דוכרי וכן כמדעא קרוב לנזאי שמשגג דישלים תיב"ב שהחתן יבני חפה קובעים סעודתן בסכה, ע"ש: [*] (וסעודת ברית. עצן במג"א דאניג דהיי סעודת מצנה מי"מ אינה כ"כ בסעודת נשואין ודי ב"י אנשים, וע"ש דסעודה שלפני הפילה בלילה לא הוי סעודת מצנה, ולא כני"ש, ועצן לעיל סימן תתק. ועצן בא"ר שכתב דמנהג"י"ק שפמנו מקור היין החיב בסכה לא מדיי בסעודת ברית מילה ד"ל דמטר פנו שנוכי פ"ש פ"ק ר"א דמילה ורוסי שם, אך דשקל וצ"ר בשבוע חבן דהינו הסעודה שאצל היולדת שאינה מצנה כ"כ, כיה י"ל איצ"א דברית מילה אפטר דאסור (וע"ש שקטב דמטר הוא ט"ס וע"ל דאסור) חוץ לפנה שאין צ"ר להיח אצל היולדת, אכל שבוע חבן דשולין אצל היולדת נוקא, ספסק, ונראה דבשמיני עצרת יש להקל בשמחה והוא פשוט. וע"ש בספר"י"ק דלענן אכילה פרות בעלמא כבו דרנאליים, הפקל לא תפסיד, ע"ש, ולפי מ"ש סימן תרלט דמטר כיון יפירות אפלו קבע עליוהי א"כ אין ג"מ בזה רק בפסח"י על עצמו ובה אין להחמיר. ועצן בא"ר ס"ח כ"ד דאפשר דבה"ז אוכלין סיני תרנאיל וז"ל פ"ט פ"ש ספר"י"ק דגם בני הסעודה שאוכלים אצל היולדת אין לא פ"י סכה, ע"ש: [י"ח] נחמירו. עכ"ה"ט. ועצן במג"א דאף פסקום כוונתם תיב לעשות סכה, וכתב בא"ר דפ"ט"ט ש"אם

באור הלכה

משנה ברורה

לתתן להתמיר על עצמו ולישב בסכה ולא לברך, וכן השושבינים בשאוכלין אצל החתן ומשמחין אותו בתוך שבעת ימי המשתה ויושבין שם בסכה אין צריכין לברך⁸², אכל בשאוכלין בביתם חזבין בסכה וצריכין לברך: (לד) וסעודת ברית מילה וכו'. הינה, אפלו אם צר להם הנקום לשבת שם ואי אפשר להם לשמח שם בלילה, מכל מקום חזבין בסכה, דאף-על-גב הסעודה מצנה היא, כמ"ש שכתב ב"ר"ה-דעה סימן רסה סעיף יב, מפ"ל מקום לא נמי לסעודת חתן, שהיא מצנה גדולה לשמח חתן ובלה ונקראת סעודת מצנה בכל מקום, אכל זה אינה מצנה בלילה⁸³, ואם-כן די להם בפעולה אנשים [מ"א]. ומכל מקום בשמיני עצרת אם רוצים ויכולים ללכת בבית בסעודת ברית-מילה [א"ר ודה"ח]: ז (לה) שלוחי מצנה. בגוף שהולך (נג) להקפיל פני רבו⁸⁴ או ללמוד תורה⁸⁵ או לפדיון שבתיים וכיוצא בזה: (לו) פטורים מן הסכה. אפלו (נד) בשעת חנינות ויש לפניהם סכה בבניהיה⁸⁶: (לו) בין ביום ובין בלילה. הינה, אפלו הולכין רק ביום (נח) פטורין גם בלילה, (נו) מפני שטרודים במחשבת המצנה ותקנה, והיו הכל בכלל עוסק במצנה ופטור ממצנה אחרת: (לה) ועצן לעיל סימן לח. ורצה לומר בסעיף ח בהג"ה, דמכתב שם דדוקא בפשעריך לט"ח אחר הספחה⁸⁷, אכל אם אין צ"ר לט"ח אחרת, בגוף שיש סכה מוטנת לפניו, צריך לכנס בסכה ולאכל וליישן שם. (מ) ואם אין יכולים לישן בלילה פטור ממצנה ויהיו יגיעים למחר ולא יוכלו לקום המצנה כראוי, פטורין: ח (לט) הולכי דרכים וכו'. ד'השבו' פ"עין תדורו אמר רחמנא, וידוע פשאדם דר בביתו כשאר ימות השנה אינו נמנע מלנסע לאיזה ענן ומניח את ביתו, וכן הוא הדיון בסכה⁸⁸: (מ) פטורים מן הסכה ביום. הינה, (נח) שאין צריך להמתין מללכת עד שגאיע לסכה, (נט) אם לא שידומן לפניו סכה בעת האכל בלי ט"ח: (מא) ותנאים פלילה. הינה פשען פלילה במקום ישוב, אפלו אין באושפיזא שלו סכה פנון שהוא נכרי, תיב להשתדל (ס) אולי ימצא סביבות משכנו אינה יהודי ישש לו סכה: (מב) אכל אם אינם מוצאים סכה וכו'. ורצה לומר, שהשתדל ולא מצא סכה סביבותיו, יוכל לאכל וללון באותו מקום בלי סכה (סא) ואינו מחיב לעשות סכה, והא דמ"ס"ב יוכלו לילך לדרךם ורצה לומר, אפלו אם הוא ידע בביתו שפ"ר"ך שהולך לא ימצא שם סכה אפלו הכי מטר לצאת מבייתו, דכלל בנדינו: 'תשבו' פ"עין תדורו, וכנ"ל בסעיף-קטן לט: (מג) דאין לו לעשות שם דירה. ורצה לומר, היכא דאין מוצא סכה (סב) אין מחיב לעשות מתדש:

שהדברי משה העיר פנה על דברי הר"ן, ע"ן שם. אולם אם הוא מאניג הדעת, גם הטור מורה דקטור. כמו שקטבו הבי"ח והט"ז ושאר אחרונים וכמו שכתבתי במשנה ברורה: * (וסעודת ברית מילה וכו'. עצן במשנה ברורה ט"ה שכתבתי בשם הפמ"א אברם די להם בפעולה אנשים. ומשמע מזה דאם הסכה קטנה מהכיל אף עשרה אנשים מטר חוץ לסכה, ולפי מה שהעתיק הג"א השגם דלאו מצנה מדאיתקא היא שד"תה הסכה כמו נשיאין, אפלו באפן זה אסור חוץ לסכה, וכן בפס"י מקד"ם בעד"ר האין להקל בזה בכל גו"י. וכן בסעודת ארוסין ופדיון חבן ובר"מנח וס"ים וכו'ומה, פשיטא דבצי סכה (בכורו יעקב). עוד כתב, שמי שיש לו סכה קטנה ט"ר לבנות לו סכה גדולה בחל-המועד לצורך סעודה ברית-מילה, דהוי לצורך המועד⁸⁹, ואף דלענן המועד אס"ן לא מטר רק בנצ"א, מפ"ל מקום הוא נכר דלענן המועד הוא, והנכר מטר לעשות פרתה-קנא, כקבאר סימן תתל"ג סעיף ד, עד פאן לשונו: * שלוחי מצנה וכו'. ע"ן בהשבות כתב"סופר סימן קט דדוקא כשהיא בלה לה ואין פה הנאה לעמה, אכל בחולף בשכ"ר ועקריו של השליח להנאחו מתפת, לא נפטר על-ידיה ממצנת סכה⁹⁰, ע"ן שם [פ"ח]. ועצן לעיל סימן לח בבאור הלכה דבר המתחיל יום ותנאים⁹¹: כו': * הולכי דרכים ביום וכו'. דע, דאחרונים מחלוקין בפירושו: דעת הלכות דמה שאמרו פטורין ביום, הינו שאין צ"ר להמתין מללכת עד שגאיע לסכה [אם לא שידומן לפניו סכה בעת האכל בלי ט"ח], ומה שאמרו חזבין בלילה, הינו כשכא ללון במקום ישוב מחיב לחפש סביבותיו אולי יש שם סכה לאכל וליישן שם, אע"פ אם תדומן לו שולן שם בין הנכרים שאין שם סכה וסביבותיו אין יהודים, פטור מלעשות שם סכה, ולפי דברי מה שאמר הרמ"א ודוקא פשוטו למצא שם סכה הוא כששטה, כמו שכתבנו, והו גס"כ מה שקטב הרמ"א בסוף דבריו וצ"ע על-גב דיש להקל, רצה לומר דמה שאמרו חזבין בלילה הינו דוקא לשמוצא סכה במקומו. ודעת הפמ"א אברם, דמה שאמרו פטורין מן הסכה ביום, הינו אף כשהגיע למלון פטור לט"ח לעשות שם סכה בעת האכל בין שדעתם לילך לאלמה, וחזבין בלילה לעשות שם סכה, כיון שעת שם, אפלו אם לו אכל נכרי, אם יש לו שם מטה לעשות סכה [אפלו אם צ"ר להוציא על זה מעט מעות אפשר דצריך להשתדל על זה⁹²], אע"פ אם בא לקפר סמך לצת האכל אין צ"ר להמתין על עשיית הסכה, כמו בפירוש גשמים דלא אמרין שמתין מללכת אלא בין שעקש רצה לאכל ואין לו סכה פטור, הוא הדיון בזה. ולפי דברי. מה שכתב הרמ"א ודוקא כשיוכלו למצא

שער הציון

(נג) נש"י ושאר פוסקים: (נד) פוסקים: (נח) ב"ר"ה: (נז) נש"י וכו': (מ) מגן-אברם ושא"י: (מג) ל"ב: (מ) כן משמע מחמיראנך כפי מה שפאר דברי הלבוש, ונכון הוא: (סא) לבוש וש"א וכפי מה שפארתי בבאור הלכה, וז"ל פמ"א אברם: (סב) וקרא ש"ש דיה על שם מאמר הגמרא צ"א מד"ת רב"ע ושב ד"רית עכ"א. ולפי דברי הפמ"א אברם איני יודע איך יפ"ש דברי רמ"א אלו:

הַלְבוּת סֵפֶה סִימָן תַּרְמ

ביאורים ונוספים

משנ"ב ס"ק לג

אין צריכין לקב"ש.

משמע שהחתן אינו רשאי לברך אף אם רוצה, אך השושבינים יכולים לברך אלא שאינם צריכים, וכן מבואר בדרך החיים (ד"ן מי הם הפטורים מסוכה ס"ח, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שהחתן אינו רשאי לברך, והשושבינים אינם צריכים לברך. ובביאור החילוק, י"ל כדברי הגר"ש אויערבך (ששי"כ פס"ח הע' קטו, ועיי"ש) שהחתן עצמו מצטער בסוכה [לפיכך אינו יכול לברך, כמבואר במשנ"ב לעיל ס"י תרלט ס"ק לה שמצטער אינו יכול לברך], מה שאין כן השושבינים שאינם מצטערים, וכיון שכבר נמצאים עמו בסוכה ויושבים בה, לכאורה אין טעם שלא יברכו על כך [אף שאין חייבים לברך, וראה שעה"צ לעיל (ס"י תעה ס"ק לט) שהסתפק אם העוסק במצוה רשאי לברך כשעושה את המצוה השניה, ועיין במשנ"ב להלן (ס"ק לה) ובביה"ל לעיל (ס"י לה ס"ח ד"ה אם) בשם הר"ן].

ובזמנינו, שאין החתן אוכל בחופה בימי המשתה שלו אלא בביתו או בבית אחרים, דעת הגרי"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"י אות ו) שאין שייכים הטעמים המובאים בשעה"צ לעיל (ס"ק ג) לפטורו מסוכה, שהרי יכול לאכול בסוכה כשם שהיה אוכל בבית אילו לא היה סוכות, ועל כן ישב בסוכה ויברך.

[משנ"ב ס"ק לז]

אָלָה זָה אֵינָה מְצוּה קַל-קָהָה.⁽³³⁾

וכן לענין אכילה בסעודת ברית ביום ששי כשמעטער שמשום כך לא יוכל לאכול סעודת ליל שבת לתאבן, כתב בביה"ל לעיל (ס"י רמט ס"ב ד"ה מותר) שעליו להימנע מלאכול בה, כיון שאכילה בסעודת ברית אינה חיוב אלא רק מצוה בעלמא [וראה מה שכתבנו שם שזו גם כוונת הפרקי דרבי אליעזר שכתב שהוא חיוב], וכן לענין מי שהולך לסעודת ברית בערב פסח ושכח לבער את החמץ, כתב לעיל (ס"י תמו ס"ק כג) שאינו נחשב כהולך לדבר מצוה לפטורו מלחזור לביתו ולבער.

[ביה"ל ר"ה וסעודת]

דְּהוּ לְעָרְךָ הַמְצוּה.⁽³⁴⁾

וכן אדם שמצטער מחמת צפיפות בסוכה, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פס"ח הע' קעה) שמוותר לו להרחיבה בחול המועד מפני שנחשב קצת כמצטער, והרי זה צורך החג.

ולענין עשיית סוכה בחול המועד בשאופן עשייתה נחשב כמעשה אומן, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (ס"י תרלו ס"א ד"ה עושה).

[משנ"ב ס"ק לה]

לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹתָא⁽³⁵⁾ אִי לְלַמַּד תּוֹרָה.⁽³⁶⁾

משמעות דבריו, שדין הקבלת פני רבו נהוג אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, וכן כתבו הערוך לר' (סוכה כו, ב ד"ה מכלל) והחלקת יואב (קבא דקשייתא ס"י פא בהשמטה) שבגמ' מוכח שחיוב הקבלת פני רבו נהוג אף בזמן הזה, וכן כתבו הגר"ש קלוזר (שנת חיים ס"י שלד), היערות דבש (ח"א תחלת דרוש יב ד"ה ואמר) וש"ת שבט סופר (א"ה ס"י יז), ובש"ת זכרון יוסף (ס"י י

ד"ה אנוח) כתב שעיקר חיוב הקבלת פני רבו נאמר בזמן שאין בית המקדש קיים, כיון שהוא במקום חובת הראיה בבית המקדש, כמבואר במדרש (בראשית רבה פרשה סג אות ו) שכל המקבל פני זקן כאילו מקבל פני השכינה. מאידך, בשו"ת נודע ביהודה (א"ח מהדו"ת ס"י צד, והובא בשערי תשובה ס"י תקטס ס"ק ב) כתב שאין חיוב הקבלת פני רבו בזמן הזה, שהרי לעלות לירושלים אין חיוב בזמן הזה, אף על פי שיש בכך כבוד שמים שהרי לא זה השכינה מהכותל המערבי, ואם יהיה חיוב להקביל פני רבו בגלל נמצא שכבוד בשר ודם גדול יותר מכבוד שמים, ולפיכך לא הביאו הטור השו"ע דין זה שחייב להקביל [אלא רק הזכיר הענין בס"י שא ס"ד, בס"י תקנד ס"ב, ובס"י תריג ס"ה], מפני שאינו חיוב בזמנינו, ורק שנכון אף בזמנינו להקביל פני הרב, ומי"מ כתב הנדעע ביהודה שאם מקביל את פניו והולך גם כן על מנת ללמוד ממנו, נחשב הדבר בכלל קיום דין הקבלת פני רבו גם בזמן הזה [וראה רש"י סוכה י, ב ד"ה שלחה, וב"ק כו, א ד"ה שלחתי], וביאר הגרי"ש אלישיב (הערות סוכה י, ב) שלכן אין מהגמי סתירה לדברי הנדעע ביהודה, שהרי מבואר ברש"י שם (כו, א) שהאמוראים הלכו גם על מנת ללמוד מרבה, ובה אף הנדעע ביהודה מודה, וראה ארחות רבנו (חי"ב עמ' קיב).

ולענין אנשים נוספים שצוה להקביל פניהם, ראה משנ"ב לעיל (ס"י שא ס"ק י-יא), ובביה"ל שם (ס"י ד"ה להקביל) ובמה שכתבנו שם, ובמשנ"ב לעיל (ס"י תנו ס"ק ג).

ולענין האם יש להוכיח מהקבלת פני רבו שרוחה מצות סוכה, שכל העוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, כפי שהוכיח המצפה איתן (סוכה י, ב) בתירוץ השני, ראה בתשובות מו"ר אסאד (י"ד ס"י ע"י) ובבכורי יעקב (ס"ק כב), וכן העמק ברכה (עמ' פז) שכתבו שבהקבלת פני רבו מקיימים מצוה דאורייתא. ומי"מ למעשה נקטו הבכורי יעקב (שם) והפמ"ג (ס"י עב א"א ס"ק ד, ע"ש בדבריו), והובא בביה"ל שם ד"ה אם) והקובץ הערות (ס"י מה אות יא, וראה קובץ שעורים חי"ב ס"י לב) וההוט שני (סוכות פ"ב ס"ק ז אות ה) וש"ת שבט הלוי (חי"ו ס"י רטו אות יב) שהעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא.

ומי שהזמין את חוריו לבקרם בסוכות ואין להם סוכה, ואף אין באפשרותו לעשות שם סוכה, דעת הגר"ש קרליץ (הלבנתא מבי דינא סוכות עמ' נא) שהוא פטור מן הסוכה מדין עוסק במצוה [וראה חוט שני ביבד אב ואם עמ' רצו].

ואף שבשעת הלימוד עצמו, הדין הוא שיש להפסיק מהלימוד לצורך מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כמבואר בשו"ע (י"ד ס"י רמו ס"ח), כתב האור שמח (פ"א מהל' ת"ת ה"ב) שכשהולך ללמוד פטור ממצוה אחרת, מפני שההליכה ללמוד נחשבת כשימוש ת"ח, ומבואר בחו"ס (כתובות י, א ד"ה מבטלין) שאף שמבטלים ת"ת להוצאת המת, מ"מ אין מבטלים שימוש ת"ח עבור כך, שגדול שימושה יותר מלימודה [וראה אור שמח שם שביאר שלימוד הגמי וסברות המשנה נחשבים כשימוש ת"ח].

ובשו"ת קול בן לוי (לשונות הרמב"ם פ"ג מהל' ת"ת ה"ד) המצויין בח"י רעקיא י"ד שם) כתב, שהטעם שלענין מצות ת"ת לא נאמר דין עוסק במצוה הוא מפני שאין שייך כל כך לומר בת"ת שכבר התחיל במצוה, מפני שכל דיבור בתורה הוא מצוה שלימה, וכשכא להפסיק כבר סיים את המצוה הקודמת ועדיין לא התחיל המשך בעמוד הבא

הלכות ספח סימן תרט

ביאורים ומוספים המשך

ממנה, ולא כשישיבתה רק מנעת ממנו תענוג שהיה יכול לעשות לולא חיוב סוכה, ורק במקום שמטרת הליכתו לדרך אינה לשם תענוג אלא מחמת שיש לו צורך בזה, כגון לצורך סחורה, פטור הוא מן הסוכה. והוסיף, שבלאידי מבואר בגמ' (מנחות מא, א) שמי שמתבטל מקיבו מצות עשה נענש על כך בשעת הרוך אף, ומי שמתבטל ממצות סוכה כשאין לו צורך אלא רק מחמת שרצה להתענג, הריהו בכלל זה. וכן כתב הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות ל) שאסור הדבר משום שמבואר במג"א (סי' ד) שאין להקזו דם או לשנות משקה המשלשל בימי החג למי שמצטער בכך, מפני שהדבר גורם לו להיפטר מן הסוכה, ואיב כל שכן שאין ללכת לטיול לשם תענוג כשע"ז זה יתבטל ממצות סוכה.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"ב סי' ב אות ד) שמותר מן הדין לצאת לטיול, מפני שדרך דירה בכך ואין זה סתירה לביעין תדורו, ואין נענש בכך כמי שמתבטל ממצות עשה, מפני שמבואר בתוס' (ערכין ב, ב) שרק כשעושה חטובלות כדי להיפטר נענש על כך משום שהוא כביזוי במצוה, אך לא כשמתבטל מהמצוה רק מחמת שרצה לטייל (ואף שמבואר בהג' הרי"א אולאי (על הלבוש אות ו) שלא הותר ללכת לדרך אלא למי שרגיל בכך כל השנה, ביאר הגר"ש אלישיב (שם) שאין זה אלא ביוצא לעסקיו וכדו' שבמשך השנה אינו רגיל לצאת לדרך, ולפיכך כשרוצה לצאת בסוכות הרי זה נחשב כולול במצוה, מה שאין כן מי שרוצה לטייל בסוכות מחמת שאו הזמן המתאים לכך, והוסיף בספר הערות (למס' סוכה כו, א), שרק כשמתבטל ממצוה ומן ממושך הריהו מראה שמפקיע את עצמו ממנה, מה שאין כן כשאינו מתבטל ממנה אלא באקראי ללכת לטיול. ולמעשה, דעתו (זמן שמחתנו שם) שמי שיש לו צורך לצאת לטיול אי אפשר להחמיר עליו ולמנועו מזה, אכן כשאין לו צורך, כתב בקובץ תשובות (ה"ב סי' לו) שעליו להכניס את עצמו לחיוב מצוה, ולא ללכת לדרך ולהפטר ממנה. וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני סוכות פ"ב סי' ט) שמותר לצאת לטיול, אך שטות היא לאבד מצוה יקרה בשביל טיול, וכדבריהם מפורש ברבינו מנח (על הרמב"ם פ"ו מהל' סוכה ה"ד), שמותר לצאת לדרך אם רוצה, אך אין ראוי לאדם הגון לצאת מביתו ברגל כי אם לדבר מצוה.

ומי שהולך בדרך בתוך עיר, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו שם הע' טו אות לא) שאינו נחשב כהולכי דרכים להפטר מסוכה, עד שיצא מהעיר וידיה מחוץ למקום דירה. ודעת הגר"ח קניבסקי (הלכות חג בתג סוכה פ"ז הע' 29) שבזמנינו גם מי שהולך מחוץ לעיר אינו נחשב כמי שעקר מביתו אם חוזר הוא לביתו באותו היום, ולדעת הגר"ש קרליץ (חוט שני שם) אין דובר תלוי באורך הדרך, אלא כל מי שנמצא באיזו דרך ונתעורר לו צורך לאכול או לישון, נחשב כהולכי דרכים ופטור מן הסוכה.

ומי שנמצא בבית הכנסת ומרגיש שעומד להירדם, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"א אות א) שיעשה כל טעדיק שלא להירדם שם, אפילו אם רגיל לעשות כן בשאר ימות השנה, ויטח שומר שישמרנו מזה. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שאסור ללכת לשיעור או לנטוע ברכב [כשאין לו היתר של הולכי דרכים] אם ידע שיתננמם שם, אכן בחי' ר' אלעזר משה (סוכה כו, א) מבואר שמי שאינו הולך לישון במיטה אלא חוטפתו שינה ונרדם, אינו צריך ללכת לסוכה. ודעת הגר"ש קרליץ (חוט שני סוכות פ"א סי' המשך בעמוד הבא

את המצוה של הדיבור הבא, וכן כתב החזון יחזקאל (שבת פ"א ה"ד), וסיים שיש לפלפל בסברא זו, ולפי דבריהם יישב הגר"ח"פ שיינברג (משמרת חיים ח"א ת"ת אות ב) את החילוק בין מי שהולך ללמוד, שנפטר משאר מצוות, מפני שהוא באמצע העיסוק במצוה, לבין מי שלומד תורה, שלא נפטר, מפני שעדיין לא התחיל לעסוק בדיבור הבא.

משנ"ב סי' לו

[יש לקניקס סכה קנז"ה³⁷].

37) ומבואר להלן (סי' לח) שהיינו רק כשיש טירחה ללכת לסוכה, אך אם היא מזומנת בפניהם צריכים הם לשבת בה.

משנ"ב סי' לח

דנדקא קשצריך לטרת אחר הפכה³⁸].

38) ואף שגם כשאי אפשר לקיים את שתי המצוות בלי טירחה, כתבו התוס' (סוכה י, ב ד"ה שלוחי) והרא"ש (סוכה פ"ב סי' ו) והרבינו ירוחם נוכח הריטב"א סוכה כה, א וכה, ב] שחייב לקיים שתיהן [אם לא יתבטל ע"י כך מהמצוה שעוסק בה], כתב בביה"ל לעיל (סי' לח סי"ח ד"ה אם) שלהלכה נקטו הב"י והרמ"א כדעת הר"ן והאור זרוע שפטרו בזה מפני הראיית העצומות שהביאו לדבריהם.

ביה"ל ד"ה שלוחי

לא נפטר צל"ע"י"ה ממצות סכה³⁹ וכר, כבאר הלכה דפור הפתח י"ג ומק"ה⁴⁰].

39) ובטעם הדבר כתב בשו"ת כתב סופר שם, שמצוה שנעשית בלא להשתכר ממנה גדולה הרבה ממצוה שמקבל עליה שכר, ולפיכך יש להפסיק באמצע ההתעסקות במצוה שמקבל עליה שכר כדי לעשות מצוה שאינו מקבל עברה שכר, וראה במשניב לעיל (סי' לח סי' ק בט) בשם הריטב"א והאור זרוע שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו כשהמצוה השניה יותר גדולה.

40) שם כתב, שלדעת המג"א מי שעשה מעשה מצוה אך עיקר כוונתו היא להשתכר ממנה, אינו נחשב כעוסק במצוה להיפטר ממצוה אחרת, ורק אם כוונתו לשתייה בשווה נחשב הוא כעוסק במצוה, וכתב, שלדעתו אין הלכה כמג"א אלא לגבי מי שעוסק רק בהכשר מצוה, אך אם עושה מצוה גמורה, נחשב כעוסק במצוה גם כשעיקר כוונתו היא לשכר.

משנ"ב סי' לט

[כן הוא הדין בקפה⁴¹].

41) והולכי דרכים בלילה הראשון של סוכות, כתב הא"ר (סי' כג) שפטורים מן הסוכה, והפמ"ג (א"א סי' טו) נחלק, שכשם שחייב לשבת בסוכה בלילה הראשון בשעת הגשמים כך חייב כשהולך בדרך, ואדרבה, אסור לו לצאת לדרך בשלא תהיה לו סוכה כדי לקיים בה את החיוב של ליל ט"ו, וכן כתב הבכורי יעקב (סי' כד) שמתברר בדבריו.

ולצאת לטיול כשיודע שלא תהיה לו שם סוכה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' צג, אה"ע ח"ד סי' לב אות ח) שמתברר שאסור, מפני שלא פטרה התורה מסוכה אלא כשמצטער האדם

הַלְבוֹת סֵפֶה סִימָן תַּרְמ

ביאורים ומוספים המשך

[מיה"ל ד"ה הולכי]

להוציא על זה קצט מעות אֶפְסֵר וְצָרִיף לְהַשְׁמִיל עַל נֶהָ⁴².

42) ואף שלענין השיעור שצריך אדם להוציא על מצוה, כתב במשני"ב לקמן (סי' תרנו ס"ק ח) שחייב להוציא על כל פנים עשירית מנכסיו, והוסיף בביה"ל שם (ר"ה יותר) שיתכן שצריך להוציא אף יותר מזה, כתב הפמ"ג (סי' זה א"א ס"ק טו) שכיון שחייב סוכה נלמד מדין 'תשבו כעין תדורו', באן שיש לו כבר דירה [דהיינו סוכה] לא היה מוציא ממון כדי לעשות דירה נוספת בדרך, ועל כן אינו צריך להוציא אלא ממון מועט. וכחב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' לב ד"ה והנה הפוסקים) שכן דעת הריטב"א (סוכה נו, א ד"ה פרצה), וראה בכורי יעקב (סי' כה).

ד) שהנמצא בבית הכנסת או באוטובוס וחוטפתו שינה, רשאי להדרם שם, ואפילו באופן שאינו נחשב 'הולכי דרכים', מפני שהדבר דומה לדין הולכי דרכים, שהרי הוא נמצא וקבוע במקום שאינו קשור לביתו, ולכן אינו צריך להימנע משינה באופן שבמשך השנה אינו נמנע מלישון שם, ורק להבגן מראש לישון שם אסור.

ובחורי ישיבה שבאים לישיבתם לשמחת בית השואבה המסתיימת מאוחר בלילה, בשעה שאינם יכולים לשוב לביתם, דעת הגר"שז אדערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט ארחות הלכה הע' 133) שאין להם היתר כלל לישון מחוץ לסוכה מדין הולכי דרכים, אלא הם נחשבים כנמצאים בביתם, ועל כן צריכה הישיבה לבנות לפני החג סוכה עבורם, וכן דעת הגר"שז אלישיב (זמן שמחתנו פ"ב ס"ק א אית ב).

הלכות ספה סימן תרמ תרמא

באר הגולה

קט

פ שם ספריא
צ שם ספריא
ק קנבא שם

עצמן לשוב לבתיהם בכל לילה לאכל בספה, (מד) ואף-על-גב דיש להקל, (מה) מפל מקום המוקמר תבוא עליו פרכה (כ"י בשם א"ח): ט (מו) שומרי העיר (י) ביום, פטורים ביום ותניבם בלילה; שומרי העיר בלילה, פטורים בלילה ותניבם ביום: י *שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה, קשאם יעשה השומר סבה ידע הגב שיש לשומר מקום קבוע ויבוא ויגבב במקום אחר. לפיכך אם הנה שומר פרי של תבואה שיוכל לשמר פלו במקום אחר, חוב לעשות סבה במקום ששומר: הגה (מו) וקעושי' (יג) וכן אצל העובד-כוכבים בסכות פטורים בין ביום ובין בלילה, דצריכין לשמר שלא יגעו העובדי-כוכבים (ת"מ פ"ז בשם ס"ח וכל"ב). ואם הוא בענין שאין צריכין לשמר, תניבין:

תרמא שאין מברכין 'שהחנינו' על עשיית הספה, ובו סעיף אחר:

א מיקרא ורב חקרא
ב מנהו מ"ב ב בריא
ג מ"ז ג פ"ד
ד כנא שם

א *העושה ספה, בין לעצמו בין לאחר, (א) אינו מברך על עשייתה, (ב) באבל 'שהחנינו' הנה ראוי לברך (ג) *קשעושה אותה (ד) *לעצמו, *אלא שאנו גומרים על זמן שאנו אומרים

באר היטב

אפלו כל זשי התג א"צ לטרח ולעשות שם ספה, מ"א, ע"ש: (י"ב) ביום, ואותן היושבים בחנות אנשי' שרגליהן רב הפעמים לאכל ביום שם מ"מ בסכות צריכים לאכל בספה, אפלו אם דרים הוין לציר ותינותייהם בעיר צריך לעשות ספה בעיר פי שם ביתו, מ"א, בירושלמי רב הניא הנה הולך בדרך והנה צמא ולא רצה לשתות עד שבגס לפסה: (יג) וכן. ואם היין קנח בחצר צריך לישב בספה, מ"א, ע"ש: (ה) לעצמו. אבל קשעושה לאחרים הנה ראוי שיקרן הכע"ה שהחנינו, ע"י סימן תקפה ס"ב. ודוקא דבר שעושי' אותו משנה לשנה,

שערי תשובה

אין הפתחים מתימן לצפון ספה הפטור והיו קשוח וא"צ להניח בשביל זה עסקיה, ע"ש. ועוד קנח א"ר דמבאר פ"ש"י דף כ"ו דהולכי ודכים פלילה פטורים פלילה, דאף בלילה הראשונה פטורים, ע"ש:

רב הניא הנה הולך בדרך והנה צמא ולא רצה לשתות עד שבגס לפסה: (יג) וכן. ואם היין קנח בחצר צריך לישב בספה, מ"א, ע"ש: (ה) לעצמו. אבל קשעושה לאחרים הנה ראוי שיקרן הכע"ה שהחנינו, ע"י סימן תקפה ס"ב. ודוקא דבר שעושי' אותו משנה לשנה,

משנה ברוחה

(מד) ואף-על-גב דיש להקל, ורצה לומר, דמה שאמרו 'ההולכין ביום תניבין בלילה' (ט) הנה היכי דמוצא ספה באותו מקום, מה שאין פן בנה: (מה) מפל מקום המוקמר וכו', וכל זה בהולך מכפר לפרו, מדינא אין צריך להמתין מלאכל רק המוקמר, אבל בשוקא בקפר אחר שלשה או ארבעה ימים תניב מדינא לעשות שם ספה (אחרונים): ט (מו) שומרי העיר, הנה (סד) מגוסות שלא יבואו צליהן, וצריכין לילה (סס) סביב העיר לשמרן, ולפיכך אין יכולין לעשות ספה במקום אחר. ודוקא בשומרי גינות, אבל בשומרי ממון שלא יבואו לגובה [שדך]ן לשמר תמידן, הוי בשומרי גנות ופרדסי' הקבאר לקמה מ"א בשם הירושלמי. והאמת דבר זה תלוי לפי ענין השמור, כגון שומרי החניות שלנו שברקן לשמר בלילה, פטורין רק בלילה. והיושבים בחנות, אף-על-פי שרגליהן כל השנה רוב פעמים לאכל בחנות ביום, מפל מקום בסכות תניבם לאכל בספה, אפלו אם דרים חוץ לעיר ותינותייהם בתוך העיר, תניבם לעשות להם ספה⁴⁸ כדי לאכל בעת שיצטרכו, אם אינם יכולים לילה לבייתם ולאכל (אחרונים): י (מו) וקעושי' וכן וכו', ואם היין קנח בחצר (סו) צריך לעשות ספה בחצר, היכול לשמר מתוך הספה על-פי האפנים המבארים ביוה"דעה סימן קלא:

באר הגולה

ספה' הנה לעשות ספה (כן באר הפריקונים לברכו), ומה שכתב הרמ"א 'ואף-על-גב דיש להקל, תניו פתח שהגיצ עת האכל ראין לו ספה, מפל מקום המוקמר לשוב לבתיהם, הפשע, דהנה לו לעשות ספה אינה שעות מקום קשוא תחילת הלילה, עין שם. והנה הקר"י ודך-החיים קעתיקו דברי הטנך ארבעה דמה שאמרו ותניבין בלילה הנה לעשות שם ספה, אבל כגודר-ישע ות"י אדם מצדדין כדברי הלבוש, ואם יצטרך לעשות ספה א"י'ן יצמל פה רב הלילה או על-קלפנים אינה שעות, ונה לא סגי פתח דודור, וכן הנהו רבי-יעקב עטרין קמב דמה שאמרו ותניבין בלילה הנה לשאפשר להם להשיגה בקלות, וכן מ"ש"ע מבאר הגר"א דמה שאמרו ותניבין בלילה הנה לשאוצא ספה במקומו. אחר-כך מצאנו ברובנו מנהו (מבאר דברי הרמב"ם) שכתב בסדרא ונה לטונו: ותניבם בלילה, אם מניצים למקום שיש שם ספה, אבל אם דרים בלילה במקום גוים שאין שם ספה, פטורים, עד כאן לשונו. וגם לשון רמ"א דחיק מאד לפי דברי המגן-אברהם, לכן סתמתי במשנה ברורה דעת הלבוש והאחרונים העומדים בשיטתו. ומה שהקשה המגן-אברהם על הלבוש, כפי מה שבאנוהו קליב הכל, וכמו שכתבו תתי אדם והגודר-ישע:

* קשעושה אותה, ודוקא קשעושה אותה חוץ לשלשים להג, אבל קנח שלשים, אף-על-פי שכשנה בשעושה אותה לשם חג פמבאר סימן תרלו, מפל מקום לא מקרי שעת עשה לברך עליהם זמן, עין שם: * לעצמו. משמע דקשעושה אותה לאחרים אינו יכול לברך 'שהחנינו' וכן הפצל-הפחת בעצמו [ברך 'שהחנינו'⁴⁹], כמו שכתב המגן-אברהם, ועין בפרי קנרים, ונה דסתם תרמ"א לעיל בסימן תקפה סעיף ב' דאפלו היכי שכבר יצא וקברו להוציא אחרים אפלו הכי: ברך 'שהחנינו', הסם תלא אנרי שמי שעדין לא יצא עומד בצדו לצאת בברכת התקע, הסם אמרין דיוכל להוציא, ולשומע עושה והיו קאלי מברך לעצמו, מה שאין פן פנה שאינו מתיי באפן זה, ואיך הכי נמי דאם הפצל-הפחת עומד פה ומבקשו שיברך להוציא הכי נמי דאמר, קף העליתי מדברי הגר"א שם, אלא שכבר העלו האחרונים שם דאם יוכל לברך בעצמו אין פדאי שיוציאו בברכתו. ידע עוד, דמדברי התוספות בך מו דבר הפתחיל 'העושה ספה לעצמו' משמע דהכי לא יוכל לברך 'שהחנינו' קשעושה פשוט אחר, מדסבירא לה להאי פנא דאין מברך לעשות (ורצה לומר, ואם-כן אין עשה עקר המצוה, ועליהן אין מברך 'שהחנינו' בשביל אחרים), ולפי זה במצוה שעשה עקר המצוה, לדעת התוספות יוכל לברך 'שהחנינו' גם כשעושה המצוה בשביל אחרים. ולשיטתם יתא גס'פן מה שהקשינו מסימן תקפה ארבעה, דהתם שמיצת השופר הוא עקר המצוה ולפיכך יוכל לברך 'שהחנינו' גם בשביל אחרים, מה שאין פן בספה דעקר המצוה הוא הלישיבה בספה ולא העושה: * אלא שאנו וכו', ואם ברך 'שהחנינו' בשעת עשייה, מסתפק פרי-מגדים אם שוב ברך זמן בשעת קדוש על יום-טוב וכו', עין שם, ודאי בברייתו' שנתמק גס'פן ביה וקעלה לדעת התוספות וקרא"ש תר"ן וכל"ב ואחרות-חיים לא יברך⁴⁴, אבל לדעת

שערי תשובה

(א) הגר"א: (ד) מגן-אברהם בשם הירושלמי: (ס) ואפשר אם היא מוקמת חומה ואין צריך לשמר רק דרך השער, הוי דינו כברי של תבואה הקבאר לקטה דצריך לעשות ספה במקום שהוא: (ט) מגן-אברהם ושא"א: (ה) מגן-אברהם בשם הסורכי: (ז) גטרא: (א) ולקלא קנח שלא הקתיקו סוככים וטרי ולשלחן-ערך דין זה; ואולי שפמכו על מה דנהיגין בזמננו לסדר בכל פתח כלהו אכסא:

